

Maandag Michieldag 125
Week 8 2007

Daar zijn we weer.

Getrouw een gewoonte die ik tot vorig jaar 6 november in ere hield, zet ik het weeknummer van vandaag boven dit memo, maar daar klopt niets van. De week die er altijd boven staat is de week die ik in het memo zou gaan beschrijven en dat is onmogelijk, want zoveel weken zijn er vervlogen, dat ik het ritme van de memo's helemaal kwijt ben.

Eigenlijk zou erboven dit memo moeten staan:
Week 41 2006 tot en met week 8 2007.

Het laatste memo, MMM 124, dateert uit de tijd waarin mijn vader op sterven lag en sinds die tijd heeft de tijd stilgestaan. Zo lijkt het. Door er niet over te schrijven heeft de periode van toen tot nu een andere lading gekregen. De tijd stond stil. Ben weken niet meer in de bovenkamer geweest. Behalve dan om hem klaar te maken voor logees. Nu zit ik hier weer en komt heel langzaam het gevoel weer terug, dat schrijven leuk is. Ik heb wel geschreven, maar heel erg vanuit mijn hoofd. Het werk ging gewoon door. Al ging dat niet echt van harte, maar of dat door het sterven van de oude Bogers komt of gewoon omdat ik daar toch al steeds minder zin in had, dat laat ik nu nog maar even onbeschreven, maar feit is dat ik morgen voor het eerst in mijn freelance leven bij een advocaat zit, vriendje in Utrecht, dus ik verwacht geen Moscovitch-achtige tarieven, om een rekening betaald te krijgen voor teksten en ideeën die de dames van de Keukenmeiden, ik schreef daar vorig jaar al over, vrolijk gebruiken. Ook de Man in het park moest het ontberen en de website is heel erg verwaarloosd. Maar dat gaat allemaal goed komen. Langzaam begint de machine weer op toeren te raken. Woensdag ga ik weer met de Man het park in en ook de website zal onder handen genomen worden. Daarnaast veel werk voor de rugbyclub, niet zoveel werk waar rekeningen voor gestuurd kunnen worden, maar ook daar wordt actie op ondernomen. De winterse maanden zijn een beetje voorbij. Irma haar verjaardag is vorige week op uiterst gezellige wijze gevierd dus we glijden nu vanzelf de lente in.

Zal ik nog uitgebreid op het sterven van mijn vader terug gaan komen? Ik weet het niet. Misschien maar beter het tijdsgat het tijdsgat te laten. Het was een heftige, maar toch zeer mooie periode en zoals ik in mijn toespraak zei, als je dan afscheid moet nemen, dan is dit de beste manier om het te doen. De uitvaart was een waardige gebeurtenis. Als je wilt zien hoe het eraan toeging, dan kun je kijken op

www.picasaweb.google.com/toon.bogers

Dan zie je ook hoe mooi de kist was geworden.

Dit weekeinde las ik Bernlef zijn nieuwste roman, Op slot, prachtig een echte aanrader. Dat boek gaat ook over het doodgaan, van een schilder. Dat beleven we mee door de twee personen te volgen, de dochter en een vriend, die is fotograaf. Als je op een dergelijk manier het gevoel van een afscheid mee kan laten maken, dan is het misschien de moeite waard er woorden aan te besteden.

Ik heb toen in Haarlem geprobeerd een memo te schrijven over wat er zich allemaal rond het sterven afspeelde, maar verder dan dit kwam ik niet.

Het is dinsdagmiddag 7 november 2006 en ik zit in Haarlem achter de schrijf-/werktafel van mijn vader. Hij ligt in de aanliggende werkkamer van mijn moeder in zijn zorgbed en is vandaag weer een hele Piet, als je dat kunt zeggen van iemand die opgegeven is. De dokter is vanmiddag geweest om wat meer slaapmiddelen te geven, want dat is eigenlijk zijn voornaamste klacht, het lijf wordt wat stram van het liggen en zijn schouders doen pijn en dat slaapt slecht. Hij eet zelfs een klein beetje, kortom hij heeft geen haast. En wij ook niet. Mijn moeder houdt het nog prima en met een gedoseerd bezoekschema gaat het allemaal prima.

De kist is klaar. Het deel van de deksel waar door Feik zijn naam in is gebeiteld staat op de Overtoom in de kamer, want Feik wil als het even kan dit deel nog wat opstrakken. Het hout is wat weerbarstig en keihard en alleen met de haakslijper met de grofste schuurschijf te bewerken, dus om het strak te krijgen zal nog wel een klus zijn. Ze heeft het nu heel druk met haar school dus we zien wel wanneer dat gedaan wordt. Zondag hebben we in Jisp de laatste hand gelegd en als het zover is kan de voering erin en kunnen we...

Toen hield het op en daar laat ik het nu ook maar bij.

Het grote verdriet heb ik niet gehad. We konden er rustig aan wennen en nu is het leven anders, dat wel. Geen vader meer. Zus Marianne zei in haar speech 'Mijn vader is dood en dat is nog steeds niet goed te bevatten'. Ik denk dat we nu wel voelen hoe het is om geen vader meer te hebben. Je gaat door waar je gebleven was. Er is iets weg. Een kracht, een gevoel, een energie; die zat daar in Haarlem. Die dacht aan je en die nam de telefoon op. Hij is er niet meer.

Om niet zonder enig vorm van terugdenken aan die afscheidsweken verder te gaan, plak ik hier mijn twee speeches.

Welkomstwoord van Leo

Lieve mensen,

We zijn hier samen om afscheid te nemen van

Antonius Adrianus Bogers

Toon Bogers

Echtgenoot van Anneke Bogers-Jansma

Vader van Leo en Marianne Bogers

Schoonvader van Irma Bogers-Bertels

Opa van Marije en Feikje Bogers

Broer van Wies Bogers, de laatste van de zeven kinderen van Kaat, en wat hij verder ook van jullie allemaal was; zwager, oom, neef, rugbymakker, golfvriend; hij was voor ons allemaal de charmante kerel met een hart zo groot als een rugbybal.

Geweldig dat jullie in zulke grote getalen hier naar toe zijn gekomen. Laten we proberen het afscheid in het teken te zetten van het leven waar hij in ruime mate enorm van genoten heeft.

Iedereen gaat dood en gelukkig is het aan de meesten van ons gegeven eerst oud te worden. Het is aan ons het leven ten volle te leven. Zoals de oude Bogers, hij heeft zijn leven helemaal geleefd,

Hij had een groot hart, en dat hart was beresterk, dat hebben we de laatste weken zeer intensief ervaren.

Maandag 16 oktober stond hij nog op de golfbaan

Vrijdag 20 oktober kwam het nieuws dat de kanker op vele plekken was uitgezaaid en vanaf dat moment is hij zijn bed eigenlijk niet meer uitgeweest. Eerst nog zijn eigen bed met een belletje. Later op een thuiszorgbed in de kamer.

Mijn moeder heeft hem al die weken fantastisch verzorgd. Hij was geen lastige patiënt. Dankbaar was hij voor de zorg en alle aandacht die hij kreeg. Van iedereen. Dat heeft hij echt ongelooflijk gewaardeerd. Alle brieven en kaarten hebben we hem tot het laatst voorgelezen en als de telefoon ging moest hij precies weten wie er belde.

Eerst deed Anneke de verpleging alleen, met een beetje thuishulp en met zware paracetamol was alles goed te behandelen. Thuiszorg was een geweldige hulp en sprong naar wens steeds zwaarder bij.

Vrijdag de 24^{ste} november ging het opeens veel slechter. Toen kwam er ook 's nachts hulp en bleven of Marianne of ik slapen. Vooral zuslief heeft zich als een echte zorgzuster over mijn vader ontfermd.

Het praten ging hem steeds moeilijker af. Maar hij was nog helemaal bij de les, had de touwtjes stevig in handen en kon duidelijk maken wanneer hij wilde drinken, plassen en hoe hij wilde liggen om te gaan slapen. En vooral wanneer we dokter Tuinman moesten bellen voor een volgende stap. Zijn sporthart en zijn sterke longen hielden het nog vol tot vrijdag 15 december. Heel gepast rond borreltijd, om vijf minuten voor halfzes lieten deze laatste vitale delen hem uiteindelijk ook in de steek en kreeg zijn geest de kans zich over te geven. Over te geven aan aan...

Als je dan van je man, je vader en je opa afscheid moet nemen, dan was dit een heel goede manier om het te doen. Marianne en mij moeder namen het leeuwendeel van de verzorging voor hun rekening. Feik en ik maakten de kist, Marije schreef een hartverscheurende afscheidsbrief en Irma bakte elke week een lading Huib cakes. We waren veel samen en konden wennen aan het onverbiddelijke afscheid.

Een afscheid dat hier nu zijn laatste bedrijf krijgt en dat hij in alle details mede heeft bepaald. De muziek zochten we samen uit. Hij keurde de kaart goed en was het eens met de kist en de opstelling.

Daarom de golfbal die hij die laatste maandag nog won. (Een van de weinige keren dat hij met die sport in de prijzen viel).

Zijn Elfstedenkruisje van de tocht in '56.

Zijn speld die hij kreeg als erelid van de Nederlandse Rugby Bond, geen lid van verdienste zoals in de advertentie van de rugbyers stond (nog geweldig bedankt voor dit mooie gebaar) en zijn boeken die hij in eigen beheer heeft gemaakt.

De familiechroniek over hoe zijn familie in de vorige eeuw van Steenbergen naar Amsterdam kwam.

Het vertelde verhaal van hem en zijn broer Wies in de oorlog.

En de op zijn oorlogsbelevissen geïnspireerde roman over een man die te werk werd gesteld in Maagdenburg.

Dat alles op de kist en hij natuurlijk er in.

De kist die Feik en ik maakten van het hout van de steiger waar zijn vlet bijna 20 jaar in weer en wind in Jisp aan gelegen heeft. Door en door nat was het hout, vandaar de kieren die er in zijn gesprongen. De handvaten zijn van het touw waar de Walta al die jaren in de Ketelsloot mee vast heeft gelegen.

Hij was het eens met dit afscheid, maar waar hij het nog steeds niet mee eens is, is dat hij hier niet aanwezig kan zijn om van jullie aanwezigheid te genieten.

Aan dat idee zal hij nooit wennen.

Toespraak Leo

Mijn vader noemde mij Leen of Leendert. Maar meestal Leen, terwijl ik Leo heet. Zijn vader heette Leendert, ik denk vandaar. Zijn vader overleed toen hij tien was, maar eigenlijk maakte hij hem maar vijf jaar in goeden doen en gezondheid mee. Ik heb 56 jaar een vader gehad.

Ik noem mijn vader altijd Bogers of Ouwe Bogers. Papa is hij alleen als ik met mijn zus over hem spreek.

Mijn vader vroeg mij nooit direct om iets te doen. Hij kwam dan in Jisp aangelopen, later kwam hij op het fietsje, en zei dat hij een probleem had. Of een dilemma. Moest hij nu aan Immerzeel vragen de heg te knippen of zou hij het zelf doen met de schaar. Maar altijd stemde hij in met mijn voorstellen hoe de dingen aan te pakken. Het kwam er op het laatst meestal op neer dat ik die heg ging knippen.

Van die vader neem ik mijn hele leven al afscheid.

Afscheid nam ik toen ik hem in mijzelf herkende en hij een man van vlees en bloed bleek te zijn.

Afscheid nam ik toen ik zelf vader werd en hij de rol van opa op zich nam.

Afscheid toen we jaren geleden al geen Sinterklaas meer vierden omdat het bedenken geen vreugde meer kon schenken.

Afscheid, afscheid, afscheid.

Definitief afscheid kan ik nemen omdat er niet veel was blijven liggen. Wel had ik nog met hem en zijn broer naar Maagdenburg willen rijden om zelf uit hun mond hun wederwaardigheden te horen.

Wel hem ik spijt nooit een onderscheiding voor hem aangevraagd te hebben. Zoveel voor het rugby en de mensen betekend te hebben en natuurlijk veertig jaar op zijn manier bij Ahrend gewerkt, dat was een lintje waard. Hij zei daar geen belang aan te hechten, hij verwierp het zelfs, maar naast zijn bureau was wel het speldje van zijn erelidmaatschap van de Rugbybond in de muur geprikt. Naast zijn Elfstedenkruisje.

Afscheid als rugbyman heb ik pas laat van hem genomen. We keken nog naar alle autumn internationals en ten slotte zagen we de Dubai Sevens ook nog op de BBC. Dat AAC van Diok had verloren was het laatste rugby dat ik met hem deelde.

Mijn vader had een mooi leven en dat heeft hij helemaal zelf voor elkaar gebracht.

Van de armoede in Steenberghe via Amsterdam en Maagdenburg naar de luxe van de Laan van Berlijn.

Het leven van mijn vader werd mijn leven.

Zijn vrouwen werden mijn vrouwen

En zijn dochter, mijn zuster

Maar mijn moeder werd zijn vrouw

En mijn kinderen, zijn oude dag

Zijn rugbybadge rafelt op mijn blazer

Zijn visstek werd mijn vrijheid

Zijn woorden, mijn taal

En zijn auto werd gisteren mijn auto.

Was ik niet de zoon van mijn vader

Hij zou de mijne zijn geweest

Zijn dood brengt mij

Nu dichterbij

Toen wij nog kinderen waren

Waren we blij.

Leo Bogers

Amsterdam, 19 feb. 07